

กบฏ ร.ศ.๑๓๐ : ศึกษากรณีการปฏิรูปทางการปกครอง และกลุ่ม "ทหารใหม่"

นางสาวอัจฉราพร กมฺพพิสมัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
ภาควิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๒๔

THE 1911 INCIDENT IN SIAM : A STUDY OF ADMINISTRATIVE REFORMATION
AND THE NEW ARMY

Miss Acharaporn Kanutpisanai

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts

Department of History
Graduate School

Chulalongkorn University

1981

หัวข้องานวิจัย

กบฏ ร.ศ.๑๓๐ : ศึกษากรณีการปฏิรูปทางการเมืองการปกครอง และกลุ่ม "ทหารใหม่"

ชื่อนิสิต

นางสาวอัจฉราพร กมฺพนิสมัย

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.วไล ฌ ป้อมเพชร

ภาควิชา

ประวัติศาสตร์

ปีการศึกษา

๒๕๒๓

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ มุ่งศึกษาถึงที่มาและพัฒนาการของกลุ่มทหารอาชีพใน ฐานะที่เป็นตัวกำหนดบทบาทสำคัญต่อวิถีทางการเมืองและการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย ประเด็นที่ใช้ในการศึกษา คือ กรณีกบฏ ร.ศ.๑๓๐ ซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของกลุ่ม ทหารอาชีพเพื่อการทำกรต่อต้านระบบและผู้นปกครองที่กลุ่มทหารไทยถือว่าเป็นอุปสรรค ต่อการพัฒนาประเทศ

ผลของการศึกษาพบว่า ในบรรดาองค์กรใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในสมัยหลังการ ปฏิรูปประเทศของรัชกาลที่ ๕ ทหารอาชีพจะเป็นองค์กรที่ได้รับการพัฒนามากที่สุด ทั้งในรูปแบบและความคิด ทั้งยังได้รับการอบรมและปลูกฝังให้ตระหนักถึงภาระสำคัญ ในการเป็นกลุ่มผู้ปกป้องรักษาและสร้างความเจริญให้กับประเทศชาติ ทหารแบบใหม่ จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับประเทศในยุคของการรวมชาติ ทหารกับชาติเป็นของคู่กัน เพราะฉะนั้นผลประโยชน์ของประเทศชาติกับผลประโยชน์ของกองทัพจึงเป็นเรื่องที่ แยกกันไม่ออก ด้วยเหตุนี้อาจทำให้ทหารสรุปว่า การพัฒนาประเทศต้องมุ่งที่การพัฒนา กองทัพเป็นลำดับแรก ดังนั้นหากผู้ปกครองในยุคใดมีนโยบายที่ขัดกับหลักการดังกล่าว ทหารจะทำการต่อต้านทันที

กบฏ ร.ศ.๑๓๐ สะท้อนให้เห็นสภาพความขัดแย้งทางความคิด นโยบาย และวิถีปฏิบัติ ระหว่างผู้นำที่ยังยึดในค่านิยมและทัศนคติแบบเก่า กับกลุ่มทหารใหม่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันราชการในยุคหลังการปฏิรูปประเทศของรัชกาลที่ ๕

Thesis Title The 1911 Incident in Siam : a Study of
 Administrative (Reformation) and the
 New Army
Name Miss Acharaporn Kamutpisanai
Thesis Advisor Associate Professor Valai Na Pombejra, Ph.D.
Department History
Academic Year 1980

ABSTRACT

This thesis concentrates its studies on the origin and the development of a group of the professional soldiers who played the important role in politics and the change in Thai society. The case used in this study is the 1911 incident which was the reunion of the professional soldiers to resist the system and the ruler that they considered the obstruction of national development.

The studies reveal that among the organizations newly born after the reformation in the reign of King Chulalongkorn, the professional army seems to be the most developed both in the form and ideas. Moreover, they were brought up to realize the important burden in protecting and making progress for the country. Therefore, the new army is essential for the country in the time of national reunion. Also, since the nation and the army were, indeed, inseparable, the benefit of the nation and the army were also inseparable. In addition, the army concluded that to develop the country, the army must be first developed. As a result, they would resist any ruler who had the opposite policy.

The 1911 incident reflects the conflicts in concepts, policies, and practical methods between the leaders who maintained the conservative attitude and the new army who were a part of the government official institute in the period after the reformation of King Chulalongkorn.

นอกเหนือจากความรู้ทางวิชาการที่ได้จากการศึกษาคนควาเพื่อเขียน
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว ผู้เขียนยังได้เรียนรู้ถึงสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่นอกเหนือจากหนังสือ
หรือเอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษรใด ๆ นั่นคือการไคร้จัก "คน" อีกหลาย ๆ รูป
แบบ ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่เรียกตัวเองว่า "นักวิชาการ" "อาจารย์" หรือ "มิตร-
สหาย" ประสบการณ์ที่ได้รับจากท่านทั้งหลายในวงการเหล่านี้เป็นเรื่องที่อยู่ในความ
ทรงจำของผู้เขียนโดยตลอด

อาจารย์ทักษ์ เฉลิมเกียรติ เป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จในวิทยา-
นิพนธ์ฉบับนี้ โดยเฉพาะคำแนะนำอันมีค่าทางคาถาวิชาการ หากแต่อาจารย์ยังเป็นผู้
ที่ให้ความกรุณากำลังใจและส่งเสริมให้เขียนมีความเชื่อมั่นในหัวใจของการเผชิญ
อุปสรรคนานาประการ ในความทรงจำของผู้เขียน อาจารย์จึงเป็น "ครูผู้สร้างสรรค"
ซึ่งขอกราบขอบพระคุณด้วยระลึกในความกรุณาไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์วไล วัฒนเพชร อาจารย์ที่ปรึกษาซึ่งได้ให้
ความกรุณาแก่ผู้เขียนทั้งในคาถาแนะนำ ตรวจสอบแก้ไขเห็นใจเห็นอก ตลอดจนให้
ความอนุเคราะห์ในการแก้ปัญหาอันเนื่องมาจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ชิตินา พิทักษ์ไพรวรรณ ผู้ซึ่งทำให้ผู้เขียนได้
ประจักษ์ในคุณค่าของความเป็น "ครู" อันเป็นสิ่งที่หาได้ยากยิ่งในสังคมของผู้ประกอบ
อาชีพสอนหนังสือในปัจจุบัน

ประสบการณ์อันมีค่าเกินกว่าจะประมาณได้ ก็คือ ความช่วยเหลือความเอื้อ
อาทรจาก "เพื่อน" ของผู้เขียน ซึ่งขอได้รับความขอบคุณทุกท่านเฉพะอย่างยิ่ง
คุณศิริพันธ์ บุญศิริ คุณสิริลักษณ์ ศักดิ์เกรียงไกร คุณศรัศกร ชูสวัสดิ์ คุณอัญชวี สุสา-
ยัณฑ์ คุณวารุณี โอสถารมย์ และน้อง ๆ แห่งสกุลชุกรานนท์ ที่สำคัญก็คือ คุณวารุณี
มีมานัส ผู้ซึ่งกรุณาพิมพ์วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วยความอดทนและเต็มใจยิ่ง

ความซาบซึ้งใน "ความกรุณา" และ "น้ำใจ" ของท่านและเธอเหล่านี้
นับเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและความสำคัญสำหรับผู้เขียนเกินกว่าทรัพย์สินสรวงหรือเกียรติ-
ศักดิ์แห่งปริญญาใด ๆ .

บทคัดย่อภาษาไทย	หน้า
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
รายการตารางประกอบ	ฉ
บทนำ	ค
บทที่	๑

๑. ระบบกองทัพประจำการ : รูปแบบหนึ่งของการปฏิรูป การปกครองในสมัยรัชกาลที่ ๕	๖ /
พื้นฐานพระราชอำนาจของรัชกาลที่ ๕ ในระยะแรก (พ.ศ. ๒๔๑๑-๒๔๑๖)	๗ /
ปัจจัยต่าง ๆ ที่สนับสนุนอำนาจของสถาบันกษัตริย์	๘ /
๑. ธรรมเนียมการมีพระมหาอุปราช	๘ /
๒. ลักษณะการปกครองในสมัยก่อน	๑๒
๓. ระบบการควบคุมกำลังคนโดยใช้แรงงานเกณฑ์ การตั้งอำนาจกลับสู่สถาบันกษัตริย์	๑๕ / ๑๗ /
๑. ตั้งกองทหารมหาดเล็ก	๑๗ /
๒. จัดการทหารหน้า	๒๓ /
ก. การขยายกำลังพลในกรมทหารหน้า	๒๕ /
ข. การฝึกหัดและจัดการศึกษาในกรม ทหารหน้า	๒๖ /
ค. ประสิทธิภาพของทหารหน้า	๒๘ /

ศูนย์วิจัยภาษาฯ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บท

การตั้งกองทัพประจำการ	๓๐ /
๑. ปัจจัยที่นำไปสู่การตั้งกองทัพประจำการ	๓๑ /
ก. ความเชื่อภายในระบบไพร่	๓๑
ข. ความล่าช้าของการจัดทัพตามแบบ เค็ม	๓๓ /
ค. การเข้ามาของมหาอำนาจตะวันตก	๓๖ /
๒. ขั้นตอนในการเปลี่ยนฐานไปสู่การมีกองทัพประจำ การ	๔๐
๓. รูปแบบและความสำคัญของกองทัพประจำการ	๔๓ /
๔. ทหารอาชีพ (Professional Army) : ข้าราชการในรูปแบบใหม่ของรัฐ	๔๕ -
๕. นโยบายของผูกครองที่มีต่อกลุ่มทหารอาชีพ	๔๘
ก. การศึกษา	๔๘
ข. การอบรม	๕๐
ค. ยกย่องควมการให้เกียรติยศและ สถานะทางสังคม	๕๑
ง. กฎเกณฑ์ข้อบังคับสำหรับนักเรียน นายร้อย	๕๑
๒. พัฒนาการขององค์กรทหารอาชีพกับสภาพความล่าช้าของ สังคมไทย	๕๔
๑. ความสำนึกทางการเมืองของกลุ่มทหารอาชีพ	๕๗
ก. ความรู้ที่ได้รับจากระบบการศึกษา	๕๘
ข. ยุทธโภษ : ก่อตั้งแห่งความรู้ของทหาร	๖๒

บทที่ ๗

ค.	บทบาทของหนังสือพิมพ์ : อิทธิพลทาง ความคิดที่อยู่นอกระบบการศึกษา	๗๒
๒.	ปัญหาความล่าช้าในระบบเศรษฐกิจ	๗๘
๓.	ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม	๘๕
๓.	ปัจจัยที่นำไปสู่ความไม่พอใจของกบฏทหารใหม่	๙๔
๑.	ผลกระทบตอกองทัพบกทางงบประมาณ	๙๕
๒.	ทหารถูกหมิ่นเกียรติภูมิ	๑๐๒
ก.	ทหารถูกยิงโขนเมียนหลัง	๑๐๒
ข.	ความเปลี่ยนแปลงในกรมทหาร มหาดเล็กราบที่ ๑ รักษาพระองค์	๑๑๐
ค.	ตั้งกรมทหารรักษาวัง	๑๑๒
๓.	พระราชกรณียาวัตรบางประการของรัชกาลที่ ๖	๑๑๓
ก.	การแสวงไข่นละคร	๑๑๖
ข.	รัชกาลที่ ๖ กับข้าราชการ	๑๒๐
-	พื้นฐานทางสังคมของมหาดเล็ก	๑๒๔
-	เจ้าพระยารามราฆพ : มหาดเล็กคนโปรด	๑๒๗
๔.	กองเสือป่า : กองทัพส่วนพระองค์ของรัชกาล ที่ ๖	๑๓๔
ก.	แนวทางพระราชดำริในการตั้งกอง เสือป่า	๑๓๕
ข.	วิธีการรับสมัครเสือป่า	๑๓๘

ก. รูปแบบขององค์กร เสื้อป่าเหมือน	
กองทัพแห่งชาติ	๑๔๓
- เครื่องหมายยศและการแต่งกาย	๑๔๓
- ตำแหน่งและการบังคับบัญชาใน	
กองเสื้อป่า	๑๔๔
- วินัยขอบังคับและระเบียบการ	
ฝึกหัด	๑๔๕
ง. สาเหตุที่ทหารไม่พอใจกองเสื้อป่า	๑๕๒
- เสื้อป่าแทรกแซงกิจการและหน้าที่	
ของทหาร	๑๕๒
- เสื้อป่าประพฤติกษมทหาร	๑๕๔
- เสื้อป่าครอบงำราชการแผ่นดิน	๑๕๗
- การฝึกหัดเสื้อป่ามิได้ออกให้เกิด	
ประโยชน์แต่ประการใด	๑๖๐
๔. แผนการและการดำเนินงานของคณะ ร.ศ.๑๓๐	๑๖๔
นายทหารผู้เริ่มคิดการปฏิวัติ	๑๗๓
ร.อ.ขุนทวยหารพิทักษ์ (เหล็ง ศรีจันทร์) : หัวหน้าคณะ	
ร.ศ.๑๓๐	๑๗๖
คณะผู้ก่อการ ร.ศ.๑๓๐ เตรียมแผนการดำเนินงาน	๑๗๕
๑. "กฎขอบังคับของสโมสร"	๑๘๐
๒. "บันทึกว่าด้วยความเสื่อมชามและความเจริญ	
ของประเทศ"	๑๘๒

ก. สมบูรณาญาสิทธิราชย์	๑๙๒
ข. ลิมิเต็ดมอนากี	๑๙๔
ค. รีไพลีค	๑๙๕
การวางรูปองค์กรของคณะ ร.ศ.๑๓๐	๑๙๖
๑. สมาชิก	๑๙๖
ก. สมาชิกที่เป็นนายทหาร	๑๙๗
- การชักจูงให้เกิดความสนใจ ในคณะ	๑๙๗
- ปลุกฝังความคิดปฏิวัติ	๑๙๘
ข. สมาชิกระดับพลทหาร	๑๙๖
- การปลุกเร้าความรู้สึกเจ็บแค้น รวมกัน	๑๙๗
- การปลุกฝังความสำนึกทางการ เมือง	๑๙๘
- การอบรมให้มีความพร้อมในการ ปฏิบัติการ	๑๙๘
ค. สมาชิกที่เป็นพลเรือน	๒๐๐
๒. การเงิน	๒๐๒
๓. อาวุธ	๒๐๓
๔. เป้าหมายการดำเนินงาน	๒๐๔

ศูนย์วิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่

คณะ ร.ศ.๑๓๐ ถูกจับกุมตัว	๒๐๗
พฤติกรรมของสมาชิกคณะ ร.ศ.๑๓๐ บางคนภายหลัง	
การถูกจับกุม	๒๑๑
สาเหตุที่ทำให้คณะ ร.ศ.๑๓๐ ถูกจับกุมตัว	๒๑๙
๑. กรณีมีผู้นำความลับไปรายงานต่อทางราชการ	๒๑๙
๒. คณะ ร.ศ.๑๓๐ มีจุดอ่อนในการดำเนินงาน	
หลายประการ	๒๒๒
ข่าวสารและข่าวลือเรื่องกบฏ ร.ศ.๑๓๐	๒๒๗
๕. ผลจากกบฏ ร.ศ.๑๓๐	๒๔๑
ผลกระทบต่อกลุ่มผู้ปกครอง	๒๔๑
๑. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	๒๔๑
ก. แนวพระราชดำริทางการเมือง	๒๔๒
๑) การคัดค้านระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย	๒๔๕
๒) การปลุกฝังอุดมการณ์ชาตินิยม	๒๔๗
ข. พระราชปฏิบัติส่วนพระองค์บางประการ	
หลังกบฏ ร.ศ.๑๓๐	๒๔๘
๑) การขยายพระราชฐานและ	
ใช้ทหารรักษาวังถวายความปลอดภัย	๒๔๘
๒) การขยายกิจการเสือป่า	๒๕๑
๒. พระบรมวงศานุวงศ์บางพระองค์	๒๕๔

ผลกระทบทอดองทัฬห	๒๕๖
ผลกระทบทอดอุมผู้มีการศึกษาโดยทั่วไป	๒๖๐
บทสรุป	๒๖๓
บรรณานุกรม	๒๖๕
ภาคผนวก	๒๖๘
ประวัติผู้เขียน	๒๖๙

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการตารางประกอบ

ตารางที่	หน้า
๑	ทศพิภกษัตริย์ต่าง ๆ ของชาวแคว้นทวารวดี พ.ศ.๒๔๔๖-๒๔๕๓ ๘๑
๒	จำนวนประชากรกับสถิติการรฐหนังสือ พ.ศ.๒๔๕๔ ๘๘
๓	ตารางเปรียบเทียบผู้ที่ได้รับการยกเว้นจากการเกณฑ์ แรงงาน, เสียเงินการราชการ และการเกณฑ์ทหาร ๘๐
๔	รายจ่ายแผ่นดินในงบประมาณปรกติ พ.ศ.๒๔๔๐-๒๔๖๘ ๘๖
๕	เปรียบเทียบตำแหน่งข้าราชการ มหาคเล็ก พลเรือน ทหาร . . .๑๒๕
๖	สมาชิกคณะ ร.ศ.๑๓๐ เกษะที่มีรายชื่อในคำพิพากษาของศาล . . .๑๖๕
๗	จำนวนนายทหารบก-เรือที่ถูกลงทางราชการจับกุมตัวได้ (จำแนกตามยศ) ๑๘๔

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปฏิรูปการปกครองในสมัยรัชกาลที่ ๕ โดกให้อิทธิพลอันซำราชาการในรูปแบบใหม่) กองทัพอระจำการนับเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันตั้งกล่าว [จุดประสงค์ของการตั้งกองทหารแบบใหม่ ถือเป็นส่วนหนึ่งของสาเหตุการปฏิรูประบบการปกครอง และผลแห่งการปฏิรูปนั้นทำให้สถาบันกษัตริย์มีความมั่นคงเป็นที่สุด ทั้งนี้โดยมีกลุ่มทหารใหม่ในกองทัพประจำการเป็นฐานอำนาจ จากบทบาทและความสำคัญของกองทัพแบบใหม่ซึ่งมี "ทหารอาชีพ" เป็นองค์ประกอบสำคัญในการทำหน้าที่ถวายความจงรักภักดีและเป็นหลักประกันเสถียรภาพของผู้ปกครอง จึงทำให้กองทัพแบบใหม่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนามากเกินกว่าองค์กรใด ๆ เฉพาะอย่างยิ่งในด้านการศึกษา กล่าวคือว่า กลุ่มทหารใหม่ เป็นกลุ่มคนที่ได้รับการศึกษาอย่างดีที่สุด [ทหารในรูปแบบใหม่ได้รับรู้ทั้งด้านวิทยาการ เทคนิควิธี การฝึกหัดอบรมให้เป็นผู้มีความคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล โดยเน้นในการทำหน้าที่สำคัญของทหารอันพึงมีต่อชาติ คือ การฝึกหัดและเป็นผู้นำความเจริญเข้มแข็งให้แก่ชาติบ้านเมือง] ในลักษณะดังกล่าวกลุ่มทหารใหม่จึงกลายเป็นกลุ่มผู้นำของปัญญาชน ผู้ได้รับการศึกษาภายในประเทศในยุคนั้น] จากความรู้ที่ต้งอยู่บนกรอบความคิดที่เป็นวิทยาศาสตร์ ทำให้ทหารเริ่มแสวงหาเหตุผลโดยการค้นคว้าเปรียบเทียบระหว่างเหตุการณ์ของโลกกับสภาพภายในประเทศของตน และจากจุดนี้เองที่ทำให้กลุ่มทหารใหม่เริ่มเรียกร้องให้ผู้นำเร่งสร้างสรรความเจริญของบ้านเมืองให้เทียบทันอารยประเทศ [ความคิด ความต้องการ ดังกล่าวเป็นเรื่องที่ปรากฏในกลุ่มทหารใหม่โดยทั่วไป แต่ก็เป็นเพียงการเรียกร้องโดยแฝงมาในรูปแบบของการแสดงความคิดเห็น จวบจนกระทั่งในปลายสมัยรัชกาลที่ ๕ ทหารใหม่กลุ่มหนึ่งได้เริ่มแปรความคิดมาสู่การปฏิบัติ ซึ่งหมายถึงการรวมตัวกันเพื่อคิดการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง]

ระหว่างกลุ่มทหารใหม่ที่มีความคิด ความต้องการในสภาพชีวิตและบ้านเมืองให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้นกับผู้ปกครองที่ยังยึดทัศนคติและนโยบายอนุรักษนิยม ด้วยเหตุดังกล่าวทหารอาชีพ [กลุ่มหนึ่งจึงรวมตัวกันเพื่อเตรียมการปฏิวัติในปี ร.ศ. ๑๓๐ (พ.ศ. ๒๔๕๔) หากแต่การปฏิวัติยังมีได้เริ่มขึ้นเพราะถูกทางราชการจับกุมตัวเสียก่อน ทหารกลุ่มนี้จึงถูกเรียกว่าเป็น กบฏ] ในที่สุด.

ผลการศึกษาเรื่อง กบฏ ร.ศ. ๑๓๐

วัตถุประสงค์และขอบเขตในการวิจัย

๑. ศึกษาและวิเคราะห์ถึงการปฏิรูปการปกครองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในฐานะที่เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลมายังเหตุการณ์ ร.ศ.๑๓๐
๒. ศึกษาถึงแนวความคิดและกานนิยมของกลุ่มทหารใหม่ ซึ่งถือเป็นข้าราชการกลุ่มหนึ่งที่เป็นผลผลิตของการปฏิรูปการปกครองในสมัยรัชกาลที่ ๕
๓. ศึกษาและวิเคราะห์สภาพการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในช่วงก่อนเกิดกบฏ ร.ศ.๑๓๐ เพื่อเป็นการปูพื้นความเข้าใจถึงสาเหตุแห่งการลุกขึ้นปฏิวัติของกลุ่มทหารหนุ่ม
๔. ศึกษาถึง 'กบฏ ร.ศ.๑๓๐' ในฐานะที่เป็นกลุ่มข้าราชการในยุคใหม่ที่มีความคิดปฏิริยาต่อต้านการปกครองกึ่งเดิมของไทย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. เพื่อให้ทราบถึงประเด็นปัญหาของผลการปฏิรูปการปกครองในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในฐานะที่ตัวของการปฏิรูปนั้นกลายมาเป็นปัญหาของยุคสมัยต่อมา
๒. เพื่อให้ทราบถึงสาเหตุ พฤติกรรม ตลอดจนแนวความคิดของกลุ่มผู้ก่อการ ร.ศ.๑๓๐
๓. เพื่อให้ทราบถึงสภาพความขัดแย้งทางการเมืองในสมัยดังกล่าว

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าในวิทยานิพนธ์เรื่องนี้จะใช้วิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางคานเอกสาร

(Documentary Research) และเสนอรายงานแบบพรรณนาวิเคราะห์
 (Analytical Description) ข้อมูลที่จะใช้ในการวิจัยเป็นทั้งข้อมูลขั้นต้น
 และข้อมูลขั้นรอง ได้แก่ เอกสารทางราชการ วิทยานิพนธ์ และบทความต่าง ๆ
 ทั้งจากวารสารและจากหนังสือพิมพ์ การค้นคว้าข้อมูลดังกล่าวจะกระทำที่หอจด-
 หมายเหตุแห่งชาติ หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และสถาบัน-
 ไทยคดีศึกษา

คำชี้แจง

๑. ข้อมูลที่ใช้ การวิเคราะห์ในประเด็นที่เกี่ยวกับ "กบฏ ร.ศ.๑๓๐"
 ไม่ว่าจะเป็นสาเหตุของความคิดปฏิวัติหรือแนวทางการดำเนินงานของคณะ ร.ศ.๑๓๐
 ซึ่งจะอยู่ในบทที่ ๓ และ ๔ นั้น ผู้เขียนอาศัยเอกสารเฉพาะเรื่อง "กบฏ ร.ศ.๑๓๐"
 ซึ่งมีอยู่ทั้งหมด ๓๓ ปี (ส่วนใหญ่จะเป็นคำให้การของผู้ถูกจับกุมและรายงานของ
 ทางจดหมาย ตลอดจนพระราชหัตถเลขา พระหัตถเลขา และจดหมายที่มีไปมา
 ระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้อง) เป็นหลักในการพิจารณา ทั้งนี้โดยตรวจสอบกับหลักฐาน
 รวมสมัยอื่น ๆ เช่น เอกสารทางราชการของกระทรวงต่าง ๆ หนังสือพิมพ์ รายงาน
 ของชาวต่างประเทศ ตลอดจนงานเขียน บันทึก บทสัมภาษณ์ ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับ
 เหตุการณ์ที่อ้างถึงในเนื้อเรื่อง

อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์หลักฐานเท่าที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ย่อมมีข้อจำกัด
 อยู่ในตัวเอง เฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เป็นคำให้การของพวกกบฏซึ่งผู้เขียนได้เสนอบท
 วิเคราะห์ไว้ในภาคผนวก ก. ด้วยเหตุผลดังกล่าว การนำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง
 กับ "กบฏ ร.ศ.๑๓๐" จึงอาศัยหลักฐานที่ทางราชการยึดได้จากบ้านหรือตัวของผู้นัก
 กบฏเป็นหลักในการวิเคราะห์ความคิดและแผนงานของคณะ ร.ศ.๑๓๐ ส่วนหลักฐาน
 ที่เป็นคำให้การและบันทึกนั้นผู้เขียนจะใช้เป็นเพียงส่วนประกอบ

๒. คำเฉพาะที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์

ก. "คณะ ร.ศ.๑๓๐" ผู้เขียนใช้ในความหมายเป็นตัวแทนของ
กลุ่มนายทหารและพลเรือนที่เขารวมประชุมหรือโคกรวมรั้ว จุดประสงค์ของขบวนการ
เปลี่ยนแปลงการปกครองในปี ร.ศ.๑๓๐ (พ.ศ.๒๔๕๔)

ข. "คณะผูกอกการ ร.ศ.๑๓๐" มีความหมายเฉพาะกลุ่มผู้เริ่มคิด
การปฏิวัติเป็นครั้งแรกในปี ร.ศ.๑๒๘ (พ.ศ.๒๔๕๒) ซึ่งมี ร.ต.เทริบุญ ศรีจันทร์
ร.ต.จรรยา ษตะเมษ และ ร.อ.ขุนทวยหารพิทักษ์ เป็นผู้นำ (รายละเอียดเกี่ยวกับ
สมาชิกของคณะผูกอกการ กล่าวไว้ในเนื้อหาของบทที่ ๔.)

อักษรย่อที่ปรากฏในเชิงอรรถ

หจข.	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
ก.	เอกสารกระทรวงกลาโหม
กษ.	เอกสารกระทรวงเกษตร
ค.	เอกสารกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ
ค.	เอกสารกระทรวงการต่างประเทศ
น.	เอกสารกระทรวงนครบาล
บ.	เอกสารเบ็ดเตล็ด
ม.	เอกสารกระทรวงมหาดไทย
รล.	เอกสารกรมราชเลขาธิการ
ว.	เอกสารกระทรวงวัง
สบ.	เอกสารส่วนพระองค์ สมเด็จพระเจ้าฟ้า ฯ กรมหลวง พิษณุโลกประชานาถ

D.P.T.	Department of State
F.O.	Foreign Office
S.Y.B.	Statistical Year Book
ร.๕	เอกสารรัชกาลที่ ๕
ร.๖	เอกสารรัชกาลที่ ๖.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย